

Research Article; Received: 2025-05-13; Revised: 2025-08-01; Accepted: 2025-08-13.

รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชน โดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

A Model for Building Relationships with the Buddhist
Principles of People Using the Temple-based Approach in
Wat Chan Community, Sriprachan District of
Suphanburi Province

พระปลัดสุชาติ สุชาโต (สิงห์คุณ)^{1*}, พระเจริญพงษ์ ธมมทีโป²,
พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฒโฒ³

Phrapalad Suchat Suchato (Sing Khun)¹,
Phrajaroenphong Dhammadīpo², Phramahasupawat Ṭhānavuddho³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Buddhaphanya Sri Dvaravati Buddhist College

First/Corresponding Author, E-mail: pototype2020@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชน
โดยใช้วัดเป็นฐาน เพื่อพัฒนากิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรม และ
เพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดย
ใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
ได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 40 คน ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน
และประชาชนในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การจัดเวทีสนทนากลุ่ม
เพื่อออกแบบและปฏิบัติการทำกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรม
วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. วัดจรรย์ถือเป็นศูนย์กลางของศาสนาและวัฒนธรรมของ
ชุมชน แต่บทบาทการเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ของประชาชนลดลง เนื่องจาก

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีส่งผลต่อวิถีชีวิต แต่วัดยังเป็นพื้นที่
ฟื้นฟูความสัมพันธ์ของประชาชนผ่านการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน
และหลักพุทธธรรม 2. การพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมมี
จุดศูนย์กลางที่วัด โดยการออกแบบกิจกรรมเชื่อมโยงหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ได้แก่
กิจกรรมแบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ ซึ่งส่งเสริมการช่วยเหลือกันในชุมชน ปิยวาจา ได้แก่
กิจกรรมธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชนที่ใช้การสื่อสารเชิงบวกและเทคโนโลยีในการ
เผยแพร่หลักพุทธธรรม อตถจริยา ได้แก่ กิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรมที่เน้นการ
สร้างจิตอาสาและให้เยาวชนมีบทบาทในวัด และสมานัตตตา ได้แก่ กิจกรรม
พระพุทธานุภาพเพื่อความสัมพันธ์ในชุมชน เน้นการเสริมสร้างความเข้าใจและลดความ
ขัดแย้ง 3. การสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์พบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ทำ
ให้วัดกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องและปรับปรุงให้
เหมาะสมกับสถานการณ์สังคม องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า การสร้างความสัมพันธ์
ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนผ่าน
กิจกรรมตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ การให้และช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ใน
ชุมชน การมีส่วนร่วมของเยาวชนโดยใช้วัดเป็นฐานเพื่อจูงใจให้เยาวชนมีส่วนร่วมกับ
กิจกรรมของวัด การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและลดความขัดแย้ง และ
สร้างความร่วมมือของชุมชนให้ยั่งยืน เกิดความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ: การสร้างความสัมพันธ์; หลักพุทธธรรม; วัดเป็นฐาน; การมีส่วนร่วมของ
ประชาชน

Abstract

This qualitative research aims to analyze people's relationships using the temple-based approach, to develop Buddhist relationship activities, and to create a model of building relationships with the Buddhist principles of people using the Temple-Based approach in Wat Chan Community, Sriprachan District of Suphanburi Province. Key informants have been selected 40 people, including monks, community leaders, youths, and community people, collected information through in-depth interview and organized a group discussion to design and implement activities to build relationships with Buddhist principles. Analyze data by analyzing content.

The results of the research show that 1. Wat Chan is considered the center of religion and culture of the community, but its role as the center of public relations has decreased due to social, economic, technological and lifestyle changes. However, the temple still holds potential as a space for revitalizing community relationships through activities aligned with local contexts and Buddhist principles. 2. Development of Buddhist relationship building activities on temples-centered has designed activities with a clarity goal, contemporary and linked to Saṅgahavatthu 4: (1) generosity is “sharing merit, sharing hearts”, which promotes communal support and generosity; (2) kind speech is “Dhamma communication for community relations,” which utilizes positive communication and technology to spread Buddhist teachings; (3) beneficial conduct is “Buddhist youth volunteers,” which encourages youth engagement in temple activities and volunteerism; and (4) equality is “Buddhism for community harmony,” which fosters mutual understanding and reduces conflicts within the community. 3. Creating a model of relationship building activities: it is found that the use of Saṅgahavatthu 4 makes temples become the community center. The activities are carried out continuously and improved to suit the situation of society. The research knowledge shows that building public relations using temples as a base. There are elements that are linked people's relationships through Buddhist activities: giving and helping, to promote relationships in community; youth's participation using the temple as a base to motivate youth to participate in temple activities, to build relationships, to create friendly communication and to reduce conflicts in the community, and to cooperate sustainability to promote harmony and collaboration.

Keywords: Building Relationships; Buddhist Principle; Temple-based Approach; People's Participation

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์กับสังคมจึงแยกกันไม่ได้ เพราะมนุษย์เกิดมาต้องอาศัยสังคมพึ่งพาอาศัยและมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการจัดระเบียบในการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีแบบแผนเพื่อเป็นหลักการดำเนินชีวิตและการอยู่รอด และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนเองและสังคม เพราะมนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิตที่ได้จากการเรียนรู้ การสั่งสม การสืบทอด การถ่ายทอด จนทำให้มนุษย์แตกต่างกับสัตว์และมีปฏิสัมพันธ์กันมากเพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มนุษย์ต้องสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มทางสังคม โดยเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์จากครอบครัวแล้วเริ่มขยายจากวงแคบไปสู่กว้าง คือ จากการเป็นญาติทางเครือเรือนแล้วขยายไปสู่ความเป็นญาติทางสังคมและความเป็นชาติพันธุ์ต่อไป (สมภาร พรหมทา, 2542)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2542) กล่าวว่า สิ่งที่มีมนุษย์ได้แสดงออกเป็นวิถีชีวิตที่ถูกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้กับลูกหลานรุ่นหลัง โดยเป็นรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม คติความเชื่อและข้อประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ จนเกิดเป็นระบบความสัมพันธ์กันในกลุ่มสังคม มีบทบาทในการสรรค์สร้างบุคคลให้มีพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ความผูกพัน กฎระเบียบที่เป็นตัวกำหนดหน้าที่ของบุคคลในสังคมให้มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับของสังคมในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยเป็นพื้นฐานในสังคมที่ช่วยให้เกิดความสามัคคีและทำให้สมาชิกในกลุ่มมีแรงจูงใจที่จะสรรสร้างความสำเร็จของงานให้แก่สังคมที่ตนอยู่อย่างสันติสุข

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่มีความเอื้ออาทร มีความสัมพันธ์เป็นพี่เป็นน้อง ประชาชนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดงามและสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ทำให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ดังนั้น เมื่อคนในชุมชนเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ จะสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยความร่วมมือของชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาและวิถีชุมชน ภูมิปัญญาถือเป็นรากเหง้าขององค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้และสืบทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีความรู้ที่งอกงามขึ้นมาใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย (เสรี พงศ์พิศ, 2536)

ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ในทุกด้านและถูกพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่มนุษย์ ผลจากการ

พัฒนาการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่งและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดนหรือเกิดกระแสโลกาภิวัตน์เป็นเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาเทคโนโลยีและวัฒนธรรม (ครูไธที, 2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของประเทศไทยส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมจนกลายเป็นวิกฤตของชาติในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาการประกอบอาชีพ ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งเชิงทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต (ปกป้อง จันวิทย์, 2554) จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนเป็นสังคมทุนนิยมที่มีผลกระทบต่อโครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว โดยเฉพาะในแง่ของเวลาและความใกล้ชิดระหว่างสมาชิกในครอบครัว การมุ่งเน้นการผลิตและการแสวงหาผลกำไรในระบบทุนนิยมทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงาน ส่งผลให้มีเวลาอยู่ร่วมกันภายในครอบครัวน้อยลง นอกจากนี้ ความกดดันทางเศรษฐกิจยังทำให้ครอบครัวต้องปรับรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจนำไปสู่ความห่างเหินและปัญหาภายในครอบครัว (ภาคภูมิ แสงนกกุล, 2565)

เช่นเดียวกับชุมชนวัดจรรย์ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี คนในชุมชนมีปัญหาความสัมพันธ์ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ที่บ้าน บางคนเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “คิดถึงลูกหลานออกไปทำการงาน นานทีจะกลับมาสักครั้ง ยายคิดถึง” หรือบางคนระบายให้ฟังว่า “ดากับยายกินข้าวกันสองคน ไม่ค่อยมีความสุขเลย ไม่ได้กินพร้อมหน้าพร้อมตากับลูกหลาน” เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนากิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ให้กับคนในชุมชนวัดจรรย์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ หลักธรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อปิดช่องว่างระหว่างวัยกับบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีและหลักธรรมในการสร้างความสัมพันธ์ โดยการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยได้มีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความผาสุกของคนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

3. เพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้จัดทำขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยจำแนกเป็น 5 ระยะ คือ การเตรียมการ (Pre-research) การวางแผน (Planning) การปฏิบัติแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) เพื่อสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 40 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้คัดเลือกจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกิจกรรม ผู้นำชุมชนและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เพื่อร่วมวิพากษ์กิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรม โดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จำนวน 15 คน และ 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการสัมภาษณ์ ได้คัดเลือกจากประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จำนวน 15 คน ซึ่งมีส่วนร่วมในกระบวนการเก็บข้อมูลออกแบบกิจกรรม ทดลองกิจกรรมและสะท้อนผลการดำเนินงาน

3. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ ชุมชนวัดจรรย์ ตำบลศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งเป็นตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 รูปแบบการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี 2) แบบสนทนากลุ่มเพื่อออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน 3) แบบบันทึกการสังเกตเพื่อการจดบันทึกเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยพบในระหว่างการทำกิจกรรมของสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม 4) แบบสรุปผลการดำเนินกิจกรรมและแบบประเมินผลสะท้อนกิจกรรม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัย มีเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและมีความถูกต้องเชื่อถือได้ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือเพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของข้อความ การนิยามศัพท์ ความสอดคล้องครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนของการใช้ภาษาและความเข้าใจของข้อความหรือเนื้อหางานวิจัย และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับงานวิจัย หลังจากนั้นดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มให้มีความเที่ยงตรงตามให้ผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ ตำรา เอกสารต่าง ๆ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่มและการจัดกิจกรรมต้นแบบในพื้นที่วัดจรรย์

6. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจัดบันทึกข้อมูล การถอดเทปสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่าย การจัดระบบหมวดหมู่ และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาเชิงคุณภาพเพื่อสรุปประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า

1.1 บทบาทของวัดจรรย์ในฐานะศูนย์กลางความสัมพันธ์ของชุมชน ในอดีตวัดเป็นสถานที่รวมตัวของชุมชนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญวันพระ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า วัดยังเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน และเป็นที่พึ่งของชุมชน ส่งผลให้ประชาชนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและใช้วัดเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะสนทนา อย่างไรก็ตาม วัดยังคงเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของชุมชน แต่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นจุดรวมตัวของผู้คนเหมือนในอดีต

1.2 ปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน แม้บางมิติของความสัมพันธ์จะลดลง แต่ปัจจัยที่ทำให้วัดสามารถเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนได้แก่ งานบุญและประเพณีทางศาสนา ยังคงเป็นจุดเชื่อมโยงให้ประชาชนมาพบปะกัน พระสงฆ์ในวัดจรรย์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน และยังคงเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การจัด

กิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสา โครงการที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและการศึกษา กิจกรรม เช่น โครงการบรรพชาสามเณรฤดูร้อน ค่ายธรรมะสำหรับเยาวชน เป็นกิจกรรมที่ช่วย สร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเยาวชน ครอบครัวและวัด แสดงให้เห็นว่า วัดยังคงเป็นพื้นที่ ที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประชาชนได้ แต่จำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถี ชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

1.3 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของประชาชนผ่านวัดพบว่า

1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ คนรุ่นใหม่ย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมือง ทำให้หมู่บ้านเหลือแต่ผู้สูงอายุและเด็กเล็ก วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากสังคมที่พึ่งพากัน เป็น สังคมที่มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น 2) การลดบทบาทของวัดในสายตาของคนรุ่นใหม่ คนรุ่นใหม่มองว่า วัดเป็นสถานที่สำหรับผู้สูงอายุและไม่มีกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความ สนใจของตน การเผยแผ่พระพุทธศาสนายังเน้นรูปแบบเดิม ทำให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ น้อย 3) ผลกระทบของเทคโนโลยีและโซเชียลมีเดีย คนใช้เวลากับโทรศัพท์มือถือและ โซเชียลมีเดียมากขึ้น ส่งผลให้การพบปะพูดคุยกันโดยตรงลดลง การรับข่าวสาร เกี่ยวกับศาสนาเปลี่ยนไปอยู่บนแพลตฟอร์มออนไลน์มากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทาง ศาสนาที่วัด 4) ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน ความแตกแยกจากการเมืองท้องถิ่น และความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้ความสามัคคีในชุมชนลดลง ปัญหาความขัดแย้ง เกี่ยวกับที่ดินและผลประโยชน์ทำให้เกิดระยะห่างทางสังคม

1.4 แนวทางเสริมสร้างความสัมพันธ์โดยใช้วัดเป็นฐานเพื่อให้วัดกลับมา เป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ในชุมชน โดยการออกแบบกิจกรรมที่ดึงดูดคนทุกวัย จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัย เช่น กิจกรรมพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชน กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ การใช้เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียในการ เผยแผ่ธรรมะเพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ วัดควรเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้และเป็น ศูนย์กลางในการช่วยเหลือสังคม การจัดตั้งชมรมจิตอาสาวัดจรรยาเพื่อให้ชาวบ้านและ เยาวชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การสร้างรูปแบบกิจกรรมที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งควรมีการติดตามผลของกิจกรรม ปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และ ขยายโครงการให้เชื่อมโยงกับโรงเรียนในชุมชนเพื่อให้เยาวชนมีโอกาสเข้าถึงวัดมากขึ้น

2. การพัฒนากิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของ ประชาชนในชุมชนวัดจรรยา จังหวัดสุพรรณบุรี อาศัยหลักพุทธธรรมเป็นพื้นฐานในการ ออกแบบกิจกรรม การเชื่อมโยงคนในชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัด จรรยาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

และเศรษฐกิจ การลดลงของบทบาทวัด เทคโนโลยีที่เข้ามาแทนที่ปฏิสัมพันธ์แบบพบปะกันและช่องว่างระหว่างวัย ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนวัดจรรยาควรใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนเพื่อให้กิจกรรมมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน โดยอาศัยหลักพรหมวิหาร 4 และหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน

2.2 ประชุมระดมสมอง โดยจัดเวทีสนทนาผู้นำชุมชน ประชาชน พระสงฆ์ เยาวชนและกลุ่มแม่บ้าน ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นพ้องกันว่า วัดจรรยาควรเป็นพื้นที่กลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ของชุมชน แต่ต้องมีการปรับรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน โดยที่ประชุมมีมติออกแบบกิจกรรมโดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้กิจกรรมสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ภาพ 1 ประชุมระดมสมองออกแบบกิจกรรม

2.3 การออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนากิจกรรมตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยกำหนดชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม กลุ่มเป้าหมายสถานที่และระยะเวลา ดำเนินการ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม การประเมินผลกิจกรรม โดยแบ่งกลุ่ม 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักทาน (การให้) กลุ่มที่ 2 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) กลุ่มที่ 3 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักอัตถจริยา (การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น) และกลุ่มที่ 4 คิดกิจกรรมที่เน้นหลักสมานัตตตา (การวางตนเสมอกับผู้อื่น)

2.4 การทดลองทำกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนวัดจรรยา ได้แก่ 1) กิจกรรมแบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ โดยมอบทุนการศึกษาให้เยาวชนที่ขาดแคลนเพื่อให้เด็กในชุมชนได้รับ

โอกาสทางการศึกษาและเติบโตเป็นคนดีของสังคม การทอดผ้าป่าสนับสนุนโรงเรียนในชุมชนเพื่อเป็นสื่อกลางให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกัน การออกร้านอาหารในงานบุญของวัด 2) กิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรม โดยการจัดโครงการบรรพชาสามเณรฤดูร้อนเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ธรรมะ ฝึกวินัยและซึมซับหลักธรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาวัด เช่น การทำความสะอาดวัด การดูแลพระพุทธรูป การปลูกต้นไม้รอบวัด การจัดเวทีเยาวชนสานสัมพันธ์เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาในชีวิต 3) กิจกรรมธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน โดยการเสวนาธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างวัยเพื่อให้คนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เผยแพร่ธรรมะผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น การสร้างเพจ “ธรรมะกับชุมชนวัดจรรย์” เพื่อใช้เป็นพื้นที่เผยแพร่หลักธรรม การอบรมเทคนิคการสื่อสารเชิงบวกเพื่อให้ผู้นำชุมชนสามารถสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในชุมชนได้ 4) กิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน โดยการจัดพิธีสวดมนต์ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนทุกกลุ่มวัย กิจกรรมแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาระหว่างผู้สูงวัยกับเยาวชน เช่น การถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมเฝ้าระวังความขัดแย้งในชุมชนผ่านหลักพุทธธรรมโดยให้พระสงฆ์เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและเป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน

ภาพ 2 การสนับสนุนการศึกษาให้กับบุตรหลานในชุมชน

2.5 ผลจากการพัฒนากิจกรรมสามารถสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนได้จริง ผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ 1) ด้านความสัมพันธ์ของประชาชน ประชาชนกลับมามีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ผ่านการทำบุญและการช่วยเหลือกัน ความสามัคคีในชุมชนเพิ่มขึ้นเพราะมีกิจกรรมที่ทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 2) ด้านบทบาทของวัดในชุมชน วัดได้รับความสนใจจากประชาชนมากขึ้นและมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ มีการขยายบทบาทของวัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย 3) ด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน เยาวชนมีโอกาสเข้าวัดมาก

ขึ้นผ่านโครงการบรรพชาและกิจกรรมอาสาสมัคร กลุ่มเยาวชนอาสาพุทธธรรม กลายเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของวัด 4) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่กิจกรรม การเผยแพร่กิจกรรมผ่านโซเชียลมีเดียช่วยให้ชุมชนได้รับรู้และเข้าร่วมมากขึ้น วัดสามารถใช้เทคโนโลยีในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

ภาพ 3 กิจกรรมบรรพชาสามเณรฤดูร้อนสำหรับเด็กในชุมชน

3. การสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางสำคัญ ได้แก่

3.1 รูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยทาน (การให้) การสนับสนุนการแบ่งปันและช่วยเหลือกันชุมชน โดยการทำโครงการแบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ โดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกันชุมชน กิจกรรมหลัก ได้แก่ การแจกทุนการศึกษาให้เยาวชนที่ขาดแคลน การสนับสนุนโรงเรียนในชุมชนผ่านการทอดผ้าป่า การช่วยเหลือผู้ประสบภัยและผู้สูงอายุในชุมชน

3.2 รูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยปิยวาจา (การพูดดี) ด้วยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสื่อสารที่ดี การออกแบบกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน การจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี และการปรับปรุงกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนไป โดยการทำโครงการเยาวชนอาสาพุทธธรรม กิจกรรมหลัก ได้แก่ การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน การจัดกิจกรรมทำความสะอาดวัดและพื้นที่สาธารณะ การฝึกเยาวชนให้เป็นวิทยากรเผยแพร่ธรรมะ

3.3 รูปแบบกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์ด้วยอัตถจริยา (การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม) ด้วยการสนับสนุนกิจกรรมจิตอาสา การสร้างกลุ่มเยาวชน

อาสาพุทธธรรมเพื่อให้เยาวชนเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมของวัดและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ การฝึกอบรมเยาวชนให้สามารถเป็นผู้นำกิจกรรมทางศาสนาในชุมชนใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่กิจกรรมเพื่อเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ โดยการทำโครงการธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน กิจกรรมหลัก ได้แก่ การจัดเสวนาธรรมและเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน การใช้โซเชียลมีเดียเผยแพร่ธรรมะและกิจกรรมของวัด การอบรมเทคนิคการสื่อสารที่สร้างสรรค์ให้แก่ผู้นำชุมชน

3.4 รูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยสมานัตตตา (ความเสมอภาคและสามัคคี) ด้วยการส่งเสริมให้ทุกคนมีบทบาทในกิจกรรมร่วมกัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียนและชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมในระยะยาว โดยการทำโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อสามัคคีในชุมชน กิจกรรมหลัก ได้แก่ การจัดสวดมนต์และปฏิบัติธรรมร่วมกัน การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและเยาวชนทำกิจกรรมร่วมกัน การใกล้ชิดข้อขัดแย้งในชุมชนโดยใช้หลักธรรม

รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมุ่งเน้นให้ประชาชนทุกช่วงวัยสามารถเข้าร่วมได้ผ่านแนวทางที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชนและใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ออกแบบสามารถช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนได้จริง ช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย เสริมสร้างความสามัคคี และกระตุ้นให้เยาวชนกลับมาให้ความสำคัญกับวัดมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถเป็นต้นแบบสำหรับการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงประชาชนในชุมชนอื่นได้ การสร้างรูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชน จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีโครงสร้างที่เป็นระบบและมีการประเมินผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้วัดจรรยเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ในชุมชนที่แท้จริงและเป็นแบบอย่างให้กับวัดอื่นในการใช้พุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วัดยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางของศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมทางศาสนา แต่บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของความสัมพันธ์ของประชาชนกลับลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและวัยทำงานที่มีแนวโน้มเข้าวัดน้อยลงและมีความห่างเหินจากกิจกรรมของวัดมากขึ้น สาเหตุสำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต เทคโนโลยีและโครงสร้างทางสังคมที่ทำให้ชุมชนในปัจจุบันมีลักษณะ

ปัจเจกนิยมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูสังฆรักษ์ปรีชา จตฺตาโน (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า ชุมชนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนมีความห่างเหินจากวัดและมองว่า วัดเป็นสถานที่สำหรับผู้สูงอายุเท่านั้น จึงควรมีการฟื้นฟูบทบาทของวัด ด้วยการสร้างกิจกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มคนรุ่นใหม่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดต้องมีรูปแบบกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และอิงหลักพุทธธรรมอย่างมีเป้าหมาย เช่นเดียวกับพระครูกันตธรรมาภิวัฒน์ (น้อย กนฺตมโม) (2561) ที่เสนอว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย โดยเฉพาะระหว่างผู้สูงอายุกับเยาวชน จำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเชื่อมโยงความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ปัจจัยที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน ได้แก่ กิจกรรมบุญประเพณีที่ยังคงได้รับความนิยมในระดับหนึ่ง บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตใจ และความร่วมมือกับกลุ่มเยาวชนและชุมชนในบางกิจกรรม ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของสิริโสภา ศุภกุล (2565) ที่เสนอว่า การสืบทอดพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมสามารถดำเนินการผ่านการสร้างกิจกรรมข้ามวัฒนธรรมและข้ามวัย เช่น การเผยแพร่ธรรมะ การฝึกอบรมและการร่วมกิจกรรมจิตอาสาที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง

2. การพัฒนากิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ โดยใช้วัดเป็นฐาน จำเป็นต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย ทั้งในด้านวิถีชีวิต เทคโนโลยีและค่านิยมของคนรุ่นใหม่ การเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมที่เคยใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการพบปะไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่เน้นความเป็นปัจเจก ทำให้เยาวชนและผู้ที่อยู่ในวัยทำงานห่างเหินจากวัดมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมที่มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่วัดได้ออกแบบกิจกรรมอย่างมีเป้าหมาย ชัดเจน มีความร่วมสมัยและยึดโยงกับหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1) แบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ 2) เยาวชนอาสาพุทธธรรม 3) ธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน และ 4) พระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน ทั้งหมดมีจุดร่วมที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวคิดหลักในการเชื่อมโยงคนในชุมชน ทั้งในด้านการให้ (ทาน) การพูดดี (ปิยวาจา) การประพฤติตนเป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) และความเสมอต้นเสมอปลาย (สมานัตตตา) กิจกรรมเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนกลับมาปฏิบัติสัมพันธ์กันมากขึ้นและเปิดพื้นที่ให้วัดทำหน้าที่เป็นเวทีกลางทางสังคมอีกครั้งกิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรม นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับวัด สะท้อนแนวคิดเดียวกับพระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร) และคณะ (2567) ที่เสนอว่า การใช้สติและการพูดอย่างเข้าใจในองค์กรเป็นแนวทางสำคัญในการลดความขัดแย้งและเสริมสร้างวัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ ซึ่งสามารถ

ประยุกต์ใช้กับชุมชนวัดได้โดยตรง กิจกรรมที่เน้นความร่วมมือระหว่างวัย เช่น การแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาระหว่างผู้สูงวัยกับเยาวชน และกิจกรรมเฝ้าระวังความขัดแย้งโดยใช้พระสงฆ์เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกิจกรรมพระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของหลักพรหมวิหาร 4 ที่มุ่งเน้นการแสดงความรักเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาต่อกัน ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมที่มีความเข้าใจและให้อภัยกันได้ จากการนำรูปแบบกิจกรรมไปทดลองใช้พบว่า เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในหลายด้าน ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของความสัมพันธ์ในชุมชน การฟื้นคืนบทบาทของวัดในฐานะพื้นที่กลางของการเรียนรู้และพบปะ การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายผลกิจกรรมให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงการออกแบบกิจกรรมที่มีกลไกภายในและระบบการขับเคลื่อนที่สามารถยืนอยู่ได้อย่างมั่นคงในระยะยาว และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการสมชาย มณีรัตน และคณะ (2563) ได้ระบุถึงการได้รับการปลูกฝังคำสอนทางพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ทำให้ชาวบ้านมีอุปนิสัยโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น มีความกตัญญูกตเวที มีความสามัคคีและนิยมการทำบุญ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชนชาวบ้านที่ทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนให้ เกิดความเข้มแข็งเป็นอย่างดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของสุทธิพันธ์ อรัญญาวาส (2564) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสร้างกิจกรรมพัฒนาตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาบูรณาการกับความเชื่อ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนบนฐานการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและศักยภาพของชุมชน ดำเนินการในลักษณะเป็นข้อตกลงร่วมกัน โดยชุมชนจะต้องมีกติการ่วมกัน เช่น การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 โดยชุมชนกำหนดร่วมกันว่า ควรดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ บุหรี่ การพนันและสิ่งเสพติดอื่น ๆ

3. การสร้างรูปแบบกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนวัดจรรย์ ต้องดำเนินการอย่างมีระบบต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่เชื่อมโยงวัด-ชุมชน-คนทุกช่วงวัย เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางหลักในการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนอย่างยั่งยืน กิจกรรมทั้ง 4 โครงการ ได้แก่ 1) แบ่งปันบุญ แบ่งปันใจ 2) เยาวชนอาสาพุทธธรรม 3) ธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน และ 4) พระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน ทุกโครงการได้ออกแบบโดยใช้สังคหวัตถุ 4 เป็นแกนหลัก ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาสร้างความสัมพันธ์ในแนวราบระหว่าง

ประชาชนในชุมชนได้อย่างดี เช่น การส่งเสริมการให้ (ทาน) การพูดจาดี (ปิยวาจา) การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (อัตถจริยา) และความเสมอภาค (สมานัตตตา) สอดคล้องกับงานวิจัยของจริยพร แดงขุด และคณะ (2565) พบว่า แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ควรส่งเสริมให้ครูแบ่งปันเพื่อให้บริการชุมชนทุกด้านและลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สร้างองค์ความรู้ด้านการสื่อสารชี้แนะให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมมีการประชาสัมพันธ์สองทางเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมโดยการสร้างเครือข่ายและมีการรายงานผลการดำเนินงานเพื่อความโปร่งใส และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกานพดล อธิ์บุญ (มายรรยงค์) (2564) เรื่องการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งพบว่า พระสงฆ์ในฐานะเป็นตัวแทนของวัดซึ่งเป็นสถาบันทางศาสนามีภารกิจโดยตรงเกี่ยวกับสร้างเสริมสันติสุขและสันติภาพด้วยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวแปรสำคัญยิ่งที่สามารถถ่ายทอดลักษณะสำคัญทางศาสนา ได้แก่ ศาสนธรรม ศาสนพิธี ศาสนสถาน โดยผ่านศาสนบุคคล คือ พระสงฆ์ทั้งปวงและอาศัยผู้นำในชุมชน ประชาชนและนักเรียนในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ดั่งมาในการสร้างความเข้มแข็งในพื้นที่ชุมชน อย่างไรก็ตาม การศึกษาของอรุณรัตน์ สุวรรณบุรี (2566) ได้เสนอให้ใช้หลักสาราณียธรรม 6 เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เชื่อมโยงวัด โรงเรียน และชุมชนผ่านกิจกรรมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษานี้ค้นพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้สรุปเป็นโมเดลการสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนผ่านกิจกรรมพุทธธรรม ดังนี้

B=Benevolent Giving (การให้และช่วยเหลือ) เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ผ่านการช่วยเหลือและแบ่งปัน ผ่านกิจกรรมแบ่งปันบุญแบ่งปันใจ ประกอบด้วย การแจกทุนการศึกษา การเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียง การช่วยเหลือผู้ประสบภัย และโครงการพระพุทธศาสนาเพื่อความสามัคคีในชุมชน โดยมีการการจัดสวดมนต์ ปฏิบัติธรรมและกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างวัย

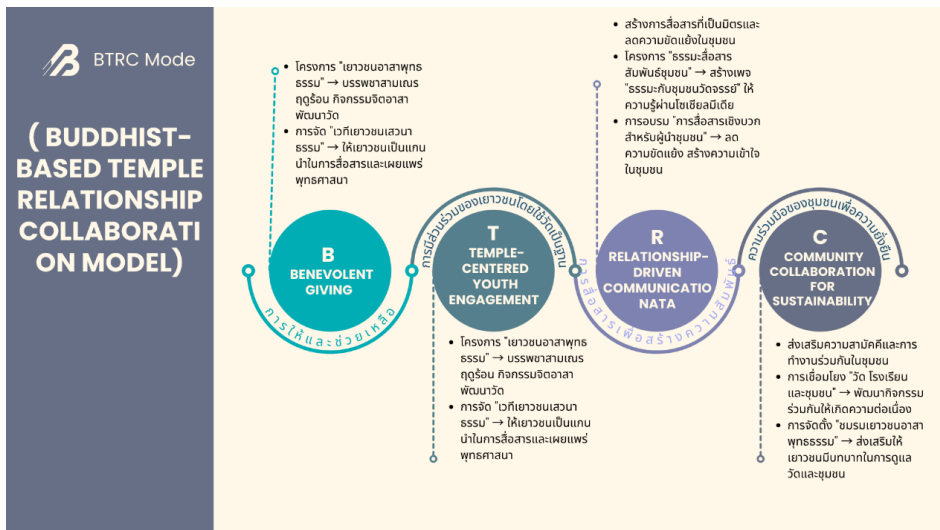
T=Temple-centered Youth Engagement (การมีส่วนร่วมของเยาวชนโดยใช้วัดเป็นฐาน) เพื่อจูงใจให้เยาวชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของวัดผ่าน

กิจกรรมเยาวชนอาสาพุทธธรรม โดยการบรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมจิตอาสา พัฒนาวัด การจัดเวทีเยาวชนเสวนาธรรมให้เยาวชนเป็นแกนนำในการสื่อสารและเผยแผ่พระพุทธศาสนา

R=Relationship-driven Communication (การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์) เพื่อสร้างการสื่อสารที่เป็นมิตรและลดความขัดแย้งในชุมชนผ่านกิจกรรมธรรมะสื่อสารสัมพันธ์ชุมชน มีการสร้างเพจ “ธรรมะกับชุมชนวัดจรรย์” ให้ความรู้ผ่านโซเชียลมีเดีย และการอบรมการสื่อสารเชิงบวกสำหรับผู้นำชุมชนเพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจในชุมชน

C=Community Collaboration for Sustainability (ความร่วมมือของชุมชนเพื่อความยั่งยืน) เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและการทำงานร่วมกันในชุมชน ผ่านกิจกรรมการเชื่อมโยงวัด โรงเรียนและชุมชน โดยการพัฒนากิจกรรมร่วมกันให้เกิดความต่อเนื่อง และจัดตั้งชมรมเยาวชนอาสาพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีบทบาทในการดูแลวัดและชุมชน

องค์ความรู้รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในชุมชนวัดจรรย์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนหลักในการพัฒนากิจกรรมที่ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ของประชาชนให้แน่นแฟ้นขึ้นและส่งเสริมบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชน ดังแสดงในภาพ 4

ภาพ 4 รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ด้วยหลักพุทธธรรมของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐาน

สรุป

วัดยังคงมีศักยภาพในการเป็นพื้นที่กลางของความสัมพันธ์ของประชาชน หากมีการฟื้นฟูบทบาทผ่านการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับยุคสมัยและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนทุกวัยมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งข้อค้นพบของงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องที่น่าหลักพุทธธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 สาราณียธรรม 6 มาใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ของมนุษย์ทั้งในระดับครอบครัว องค์กรและชุมชน จึงสามารถยืนยันได้ว่า ผลการวิเคราะห์สภาพความสัมพันธ์ของประชาชนโดยใช้วัดเป็นฐานในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวโน้มทางวิชาการและเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่ยั่งยืนในอนาคต

การพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของประชาชน โดยใช้วัดเป็นฐานนั้นสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีกระบวนการออกแบบที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนกลาง เปิดพื้นที่ให้กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกช่วงวัยเข้ามามีส่วนร่วม และปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ กิจกรรมมีลักษณะบูรณาการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมและสร้างความรู้สึกร่วมของคนในชุมชน ดังนั้น การสร้างรูปแบบกิจกรรมที่เป็นระบบตาม แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ อย่างแท้จริงที่วัดจะกลับมาเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ของประชาชน หากมีการดำเนินงานตามแนวทางที่วางไว้ คือ การมีโครงสร้างกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีฐานธรรมะเป็นแนวคิดกลาง มีกลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและมีการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รูปแบบกิจกรรมดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่ตอบโจทย์การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นต้นแบบสำหรับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนอื่นในอนาคต อันจะช่วยให้วัดกลับมาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์อย่างแท้จริงอีกครั้งและวางรากฐานที่มั่นคงต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- ครูไอที. (26 ตุลาคม 2566). *ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี*. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2568, จาก <https://kru-it.com/impact-technology>
- จริยพร แดงซุด และคณะ. (2565). แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่าย 7. *วารสารวิจัยวิชาการ*. 5 (3), 107-116.

- ปกป้อง จันวิทย์. (2554). *เศรษฐกิจไทย เศรษฐกิจใคร*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- พระครูกันตธรรมาภวิวัฒน์ (น้อย กนตธมโม). (2561). *การสร้างความสัมพันธ์ผู้สูงอายุกับเยาวชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐตยาโณ. (2564). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดตามหลักสังคหวัตถุ 4. *วารสารมหาจุฬานาครพรรศน์*. 8 (6), 77-87.
- พระครูสุทธธรรมาภรณ์ (ภักดี เขมธโร) และคณะ. (2567). การสร้างสติเพื่อรักษาความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในองค์กร. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*. 6 (1), 211-223.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). *มองสันติภาพโลก ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระใบฎีกานพดล อธิปญโญ (มายรรยงค์). (2564). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธตามโครงการหมู่บ้านบวร อำเภอสรีสชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสมชาย มณีรัตน์ และคณะ. (2563). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธ: กรณีศึกษาบ้านเวะ ตำบลเหล่ากวาง อำเภอนาคู จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 5 (1), 194-204.
- ภาควิชา สังคมศึกษา. (19 พฤศจิกายน 2565). *สายใยครอบครัวรักทอรัฐสวัสดิการ*. สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2567, จาก <https://progressivemovement.in.th/article/common-school/8286/>
- สมภาร พรหมทา. (2542). *พุทธปรัชญา: มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริโสภา ศุภกุล. (2565). รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาระหว่างล้านนา กับ ล้านช้าง: กรณีศึกษามูลนิธิการศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ภูมิภาคแม่ฮ่องสอนและองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารปณิธาน*. 18 (2), 21-47.
- สุทธิพันธ์ อรัญญาวาส. (2564). การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายชุมชนสัมพันธ์วิถีพุทธ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 8 (1), 202-216.

- เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- อรุณรัตน์ สุวรรณบุรี. (2566). แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนบ้านโคกทราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*. 10 (4), 265-280.